

Verhelderend webinar over ervaringen met warmte- en koudelevering aan appartementencomplexen

Op 9 juni organiseerde het Gebruikersplatform Bodemenergie een webinar waaraan circa 170 personen deelnamen. Het online kennisevent richtte zich op de ervaringen met warmte- en koudelevering aan appartementencomplexen. Daarmee sloot het webinar goed aan op eerdere online events van het gebruikersplatform, een activiteit waarmee ze de kennis van het duurzaam verwarmen en koelen van woningen en gebouwen met bodemenergie breed in de markt wil verspreiden.

Van links naar rechts: Richard van Meersbergen, Pierre Sponselee en Henk van Zoelen

Uit de inschrijvingen voor het webinar bleek dat het onderwerp een divers publiek aantrekt. Ruim 30% van de inschrijvingen bestond uit mensen die werkzaam zijn voor commerciële partijen. Ook de overheid was goed vertegenwoordigd bij de deelnemers aan het online kennisevent: 30% van de kijkers is werkzaam bij een overheidsinstelling of gemeente. Grofweg 15% van de deelnemers gaf bij de aanmelding aan eigenaar te zijn van een bodemenergiesysteem en ongeveer 8% van de deelnemers werkt bij een woningbedrijf.

'Stel eindgebruiker centraal'

Dagvoorzitter Henk van Zoelen opende het webinar met een groepsinterview met Pierre Sponselee, interim-directeur bij Woningbedrijf Velsen en Richard van Meersbergen, manager Strategie, Beleid en Organisatie bij Brabantwonen. Het centrale thema van dit interview was de vraag waar de nadruk op moet liggen bij de toepassing van een bodemenergiesysteem bij een appartementencomplex. Sponselee vertelde dat de focus van Woningbedrijf Velsen ligt op gezond wonen in een gezonde omgeving. Hij gaf aan dat IJmuiden voor de uitdaging staat om ongeveer een derde van de woningen te verduurzamen. Woningcorporatie Velsen wil die benodigde transformatie onder andere realiseren door WKO-systemen toe te passen. Van Meersbergen benadrukte het belang van een inzichtelijke kostenberekening voor de verwarming, zodat bewoners weten hoe de verwarmingskosten tot stand komen bij verwarming met een bodemenergiesysteem. Volgens Van Meersbergen is het daarom nuttig om met bewoners in gesprek te gaan. Hij voegde daaraan toe dat het ook loont om bewoners te

informereren over de meest efficiënte inzet van hun verwarmingsinstallatie. Zo kunnen zij ook zelf bijdragen aan lagere verwarmingskosten. Van Meersbergen gaf de deelnemers aan het webinar als advies mee dat zij vooral aandacht moeten besteden aan de bewoners van verwarmingsinstallaties die worden gevoed door bodemenergie. Hij legde daarbij de nadruk op de woonervaring van de eindgebruikers. Sponselee riep op om vaker met elkaar het gesprek over verduurzaming aan te gaan en ons daarbij meer te richten op de noodzaak van verduurzaming en de bewoner dan op geld en techniek.

Transparantie van groot belang

Henk van Zoelen gaf vervolgens het woord aan Elsa Waljaard, voorzitter van de Stichting Betaalbaar Duurzaam Velsen en bewoner van een appartementencomplex in Velsen. Als eerste spreekster tijdens het webinar vertelde zij dat ze geen idee had wat een WKO-contract was toen ze in 2013 in een nieuwe woning kwam wonen die was aangesloten op een WKO-systeem. Met name de onduidelijke totstandkoming van de hoge energie- en vastrechtkosten waren voor haar een bron van irritatie. Omdat ook de woningcorporatie weinig kennis had over de installatie, het juiste gebruik en het verbruik van de verwarmingsinstallatie en omdat een gesprek hierover niet mogelijk was, richtte ze samen met andere bewoners de Stichting Betaalbaar Duurzaam Velsen op. Deze stichting probeert meer inzicht te krijgen in het gebruik van installaties die zijn aangesloten op bodemenergiesystemen en hoe de verwarmingskosten tot stand komen. De aangesloten leden maken zich daarom hard voor betere voorlichting van bewoners. Daarnaast herinnerde Waljaard de andere sprekers eraan dat de beleving bij een bodemenergiesysteem van een techneut heel anders is dan die van bewoners: "Voor bewoners zijn de kosten en het comfort vaak belangrijker dan energiezuinig leven. Ik pleit er daarom voor om

huurders meer inspraak te geven bij verduurzamingsprocessen, zodat er meer draagkracht is voor de uiteindelijke transformatie." Tijdens de vragenronde na afloop van haar presentatie vroeg een van de deelnemers aan Waljaard wat de belangrijkste les is die ze heeft geleerd. De spreker antwoordde dat openheid tussen de woningcorporatie, de huurdersraad en de huurders heel belangrijk is. "Als deze drie partijen goed met elkaar communiceren kun je een hoop ellende besparen."

WKO-scan voor optimalisatie bodemenergiesystemen

Na een korte pauze was het de beurt aan de tweede spreker van de dag: ATES Control-directeur Ivo Everts. Evers informeerde de deelnemers tijdens zijn presentatie over de voordelen van de WKO-scan die het Gebruikersplatform Bodemenergie aan haar leden aanbiedt. Hij vertelde hoe hij de WKO-scan samen met Dick Westgeest ontwikkelde om WKO-systemen te optimaliseren en zo het imago van bodemenergie te verbeteren. De spreker startte zijn presentatie met de potentie van de WKO-scan. Zo helpt de scan om het rendement van de klimaatinstallatie met bodemenergie te verbeteren, het energieverbruik te verlagen en zelfs energievernietiging te voorkomen. Evers gaf aan dat de WKO-scan al meer dan dertig keer is uitgevoerd, met uitzonderlijke resultaten op het gebied van inzet,

kosten en comfort. De WKO-scan is gratis voor leden van het Gebruikersplatform, maar heeft wel een voorwaarde: de beheerder moet voorafgaand aan de scan kunnen aantonen dat hij zelf ook zijn best heeft gedaan om tot een optimale werking te komen. Evers legde uit dat de WKO-scan controleert hoe het systeem functioneert in relatie tot de uitgangspunten van het ontwerp van de installatie. Na afloop van de scan geeft ATES Control via een rapportage inzicht in de mogelijkheden die de beheerder heeft om de prestaties van het systeem te optimaliseren. Om de deelnemers van het webinar een idee te geven van de werking van de WKO-scan nam Everts hen mee in de uitvoering van de WKO-scan van Zeewaarts IJmuiden. Hierna sloot hij zijn presentatie af en ging hij in op vragen van de kijkers. Een van deze vragen was of het ook mogelijk is om een scan uit te voeren vóór de opleve-

ring van een WKO-systeem, om zo de mogelijkheden van het systeem te bepalen. Everts gaf aan dat dit inderdaad mogelijk is en dat het Gebruikersplatform Bodemenergie een dergelijke tool ontwikkeld heeft: de Second Opinion. Iemand van het Gebruikersplatform Bodemenergie kijkt dan met een objectieve blik naar het ontwerp van het WKO-systeem in het voortraject bij de ontwikkeling van het bodemenergiesysteem. Een andere vraag was wat er gebeurt als bewoners van een appartementencomplex door energiebesparende maatregelen minder energie gebruiken dan in de ontwerpfase was beraamd. De spreker antwoordde dat een mogelijke oplossing hiervoor is om het overschot van de bodemenergie te leveren aan bedrijven of appartementencomplexen in de omgeving.

Levering van warmte

De derde presentatie van de webinar werd verzorgd door Maarten Woudstra en Ronald van Doorn, managers bij warmtebedrijf Econic. Econic verzorgt in opdracht van Woningbedrijf Velsen de warmtelevering aan de appartementencomplexen die zijn aangesloten op een bodemenergiesysteem. De sprekers vertelden dat de beheerder van de WKO-installatie die Woningbedrijf Velsen liet aanleggen, een klant is van Econic. Econic voert namens deze beheerder verschillende taken uit, waaronder het monitoren en optimaliseren van het WKO-systeem. Om de prestaties van het WKO-systeem te verbeteren, vroeg stichting Betaalbaar Duurzaam Velsen als lid van het GPB, de WKO-scan aan. Op basis van de uitkomsten van die scan stelde Econic een plan van aanpak op om het systeem verder te optimaliseren. Woudstra en Van Doorn gaven verder aan dat hun bedrijf vragen van bewoners beantwoordt via een speciale servicedesk. "De grootste winst is te behalen bij de begeleiding van de bewoners; daarom zetten we in op een professionele servicedesk", aldus Woudstra. "Denk bijvoorbeeld aan het voorlichten van de eindgebruikers over het meest efficiënte gebruik van de verwarmingsinstallatie. Om alle vragen zo goed en begrijpelijk mogelijk te beantwoorden, gaan onze medewerkers eerst in gesprek met de technici. Vervolgens 'vertalen' zij deze informatie, zodat bewoners een duidelijk antwoord krijgen op hun vragen." Volgens de sprekers leidde deze wijze van informatievoorziening ertoe dat de prestaties van het systeem verbeterden en het gasverbruik omlaag ging. Na hun presentatie gingen de sprekers van Econic nog in op diverse vragen van de deelnemers. Eén van deze vragen was of het warme water van de zonneboiler ook bruikbaar is voor het op temperatuur houden van het circulatienet als de zonneboiler niet in gebruik is. De sprekers antwoordden bevestigend. Dit is niet alleen mogelijk, maar gebeurt ook al.

Samen de lasten dragen

De laatste spreker van het programma was Wietse van der Zanden, adviseur installatietechniek en bouwfysica bij Volantis. Hij gaf aan dat circulariteit en hernieuwbare energie een cruciale rol spelen als we gezonder willen gaan wonen. Volgens Van der Zanden heeft bodemenergie een prominente plek in de mix van hernieuwbare energievormen. De spreker vertelde dat Volantis een ambitieus doel heeft: niet alleen moeten mensen gezond wonen aan de hand van een circulaire economie en hernieuwbare energiebronnen, maar Volantis wil ook dat de woonlasten stabiel blijven. Warmte- en koudnetten bieden volgens Van der Zanden kansen bij dit streven, omdat deze netten zich richten op het in stand houden van de energiebalans en -voorraad in plaats van alleen op consumptie. Tijdens zijn presentatie pleitte de spreker ervoor om de regierol bij het opzetten en beheren van bodemenergiesystemen bij de overheid te leggen. "Bij veel bodemenergiesystemen ligt het break-even point op minimaal vijftien jaar", aldus Van der Zanden. "Als je de exploitatie aan commerciële partijen overlaat, gaan ze op zoveel mogelijk dingen besparen om maar zo snel mogelijk de gemaakte investering terug te verdienen. Dit komt de prestaties niet ten goede. Daarnaast leggen commerciële partijen de verantwoordelijkheid bij problemen al snel bij de eigenaar van het systeem neer, die de kosten vervolgens

Elsa Waljaard

Van links naar rechts: Henk van Zoelen, Maarten Woudstra en Ronald van Doorn

doorrekenen naar de eindgebruikers. De focus ligt bovendien vaak bij de warmte-opwekking en niet op het afgiftesysteem, terwijl het beter is om te investeren in goed werkende afgiftesystemen. Het is daarom beter om het beheer neer te leggen bij een overheid, net zoals we dat doen bij riolering en schoon drinkwater. Zij zullen zich meer focussen op een goede werking van het systeem. Verder is het dan

eenvoudiger om losse projecten met bodemenergiesystemen met elkaar te verbinden via bijvoorbeeld ringleidingen en warmtehubbs." Tijdens het vragenronde vroeg een van de deelnemers aan het webinar aan Van der Zanden of hij een rol ziet voor een energiecoöperatie zonder winst oogmerk. Van der Zanden antwoordde dat hij dat zeker ziet zitten, als dit een vergelijkbare opzet heeft als die van woningcorporaties.

Afsluiting

Na de laatste presentatie bedankte Van Zoelen de sprekers voor hun tijd en herinnerde de deelnemers eraan dat leden van het Gebruikersplatform Bodemenergie gratis de WKO-scan en de Second Opinion kunnen aanvragen. De dagvoorzitter vertelde verder dat op 29 september de eerste workshop WKO-energietransitie op locatie plaatsvindt en dat eindgebruikers op 27 oktober kunnen deelnemen aan een cursus bodemenergie voor eindgebruikers. Ook wees Van Zoelen de kijkers van het online kennisevent erop dat het Gebruikersplatform Bodemenergie op 18 november het Nationaal Symposium Bodemenergie organiseert. Hierna sloot de dagvoorzitter het webinar af.

Over het Gebruikersplatform Bodemenergie

Het Gebruikersplatform Bodemenergie behartigt al 7 jaar de belangen van eigenaren en eindgebruikers van bodemenergiesystemen. Zij constateert dat bodemenergie als techniek én als duurzame energiebron nog altijd ondergewaardeerd is en niet zelden over het hoofd wordt gezien bij de verduurzaming. Daarom promoot het gebruikersplatform deze systemen bij potentiële eigenaren en gebruikers, en helpt zij bestaande eigenaren en gebruikers bij het optimaliseren van systemen. Zo biedt het platform haar leden een gratis WKO-scan aan om het functioneren van bestaande systemen door te lichten, waarna ze eventueel kunnen worden verbeterd. De WKO-scan en de Second Opinion die het gebruikersplatform ontwikkelde, zijn exclusief voor leden beschikbaar. Zij kunnen deze tools aanvragen door contact op te nemen met het Gebruikersplatform Bodemenergie. Alle eindgebruikers van (geplande) WKO-installaties mogen lid zijn van het Gebruikersplatform Bodemenergie. Kijk voor meer informatie op www.gebruikersplatformbodemenergie.nl.